

Posudek na diplomovou práci Martina Severýna *Dílo Philippa de Mézières (c. 1327–1405) jako historický pramen*, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, Praha 2017, 70 s., obrazové přílohy

Jak Martin Severýn uvádí již v prvním odstavci své objevené diplomové práce, osobnost Philippa de Mézières zůstávala dlouho i přes mnohovrstevnaté vztahy k našim zemím a jejím panovníkům ve stínu zájmu českých historiků. Osobně velmi oceňuji osobní ráz předmluvy: diplomant, absolvent oboru švédština a navíc i herectví na AMU, se zamýšlí nad tím, zda ho další profesionální aktivity tématu vzdalovaly, nebo mu naopak pomáhaly při pochopení složité osobnosti středověkého autora, aktivního diplomata a tvůrce angažovaných děl, určených mimo jiné i pro divadlo. Martin Severýn si uvědomil, že jakožto kulturní referent švédského velvyslanectví vlastně vyvíjí činnost, jež v mnohém souzní s úsilím Philipovým ve 14. století ve vztahu k mocným tehdejšího světa i k veřejnému mínění. Diplomant přitom tuto poněkud nezvykle osobní předmluvu napsal citlivě a vyvaroval se anachronismů.

Ve vlastním úvodu se Martin Severýn vhodně, byť s porušením základní chronologie, zde ovšem plně opodstatněným, zamýšlí nad tvůrčím a diplomatickým odkazem Philippa de Mézières: mohl tento „starý poutník“ koncem dlouhého života cítit uspokojení ze zdaru svých snah, zaměřených především ke křížové výpravě a usmíření Francie s Anglií, případně k výchování Karla VI. ve vzorného vládce? Klade si také aktuální otázku, jež se v textu diplomové práce v různých obměnách často opakuje: jaký obraz o světě vytváříme, abychom ostatní přesvědčili o vlastních názorech? Jak tento středověký literát užíval svého umění k ovlivnění myšlení současníků a jejich politiky? A byl ve svém úsilí úspěšný?

Za základní dílo Philippa de Mézières diplomant právem pokládá *Sen starého poutníka* (1386–1389). Jako oficiální preceptor je určil svému svěřenci, mladičkému a tehdy ještě slibnému Karlovi VI. Jde zároveň o jakési knížecí zrcadlo, tedy návody ke vzorné vládě (Václav IV. zde mimochodem slouží jako jeden z negativních příkladů), ale i o obraz ideálního uspořádání křesťanské společnosti, jež umožní potření nevěřících. Jak Martin Severýn správně postřehl, i slavný a často komentovaný a hlavně reprodukováný divadelní výjev, sehraný roku 1378 před Karlem IV. a jeho synem Václavem, měl politický záměr. Philippovo autorství je zde sice jen hypotetické, ale velmi pravděpodobné. Prostřednictvím glorifikace dobytí Jeruzaléma roku 1099 propagoval myšlenku křížové výpravy, šlo možná i o reakci na

poněkud chladný přístup Karla IV. k reálnému uskutečnění kruciáty v podobě, kterou se snažil uskutečnit někdejší kancléř kyperského krále Petra po několik desetiletí svého života.

V případě takto angažovaných textů středověkého autora klade diplomant obtížnou otázku: do jaké míry byla tato díla, jež zpravidla nevznikala na konkrétní objednávku, politicky motivována? Martin Severýn si zvolil vhodný metodologický postup: srovnáním *Dopisu Richardovi II.* s předchozími literárními díly Philippa de Mézières v kontextu „poutníkov“ života chce dospět k poznání politických a morálních cílů jeho tvorby.

Půdu pro další úvahy si Martin Severýn logicky přichystal první kapitolou nazvanou *Život, dílo a dosavadní výzkum*. Již na tomto místě musím ocenit šíři vesměs nové a nejnovější literatury, kterou diplomant prostudoval (je snad téměř zbytečné připomínat jeho mimořádné jazykové znalosti). Souhlasím s tím, že pouze konstatoval rozpory mezi jednotlivými badateli, pokud jde o rok Philippova narození, a nesnažil se rozvíjet další spekulativní hypotézy. Byť přesně nevíme, odkud Philippe de Mézières čerpal vojenské znalosti, na rozdíl od mnoha literátů oné doby nebyl mužem v boji nezkušeným. Křížovou výpravu rovněž jen nepropagoval, ale aktivně usiloval o její realizaci (s. 17). Zde diplomant správně vystihuje propagační cestu kyperského krále Petra s Lusignanem do Prahy roku 1364 (snad alespoň pro budoucí výzkumy by se nabízelo podrobnější srovnání Philippova hodnocení následné výpravy k egyptským břehům s poslední skladbou Guillaumea de Machaut, *Dobytím Alexandrie*). Martinu Severýnovi se podařilo vhodně zasadit do kontextu i další skladby, zvláště *Knihu o přednostech svátosti manželské a útěše vdaných dam* a výrazně politické spisy, resp. dopisy: *Dopis Richardovi II.* z roku 1395 a *List žalostný a útěšný* z roku 1397, určený burgundskému vévodovi Filipu II. Smělému.

Oceňuji výstižnost diplomantova shrnutí dosavadního výzkumu o zvoleném autorovi, které nevynechává nic podstatného (s pochopitelnou výjimkou sborníku vzešlého z nedávného interdisciplinárního kolokvia konaného v Le Mans a vydaného J. Blanchardem a R. Blumenfeld-Kosinski teprve letos). Správně upozorňuje na jistý posud bádání od politické faktografie k literárněvědným a antropologickým aspektům.

Obsáhlá kapitola, nazvaná *Literáti ve službách diplomacie* (počínaje s. 21), prokazuje schopnost Martina Severýna pracovat s tak specifickým typem pramenů, jakým jsou literární texty. V souvislosti s diplomacií věnuje logickou pozornost různým aspektům jazykových

otázek – od řeči diplomatických vyjednávání po vytříbenost jazyka samotného Philippa, například při překladu dopisů Francesca Petrarky do francouzštiny. Plně souhlasím s dílčím závěrem na straně 27: „V souvislostech diplomatických aktivit a politických změn v druhé polovině 14. století se literát Philippe ukazuje jako poměrně pragmatický a cílevědomý politický architekt, který všech výše zmíněných prostředků umně využíval k prosazení vlastního záměru.“ S poukazem na nejnovější monografii o diplomacii a mezinárodní politice od Jeana-Marie Moeglina a Stéphana Péquignota (znalost literatury vydané v letošním roce je třeba podtrhnout) upozorňuje také na to, že Philippe de Mézières nebyl nějaký poutnický snílek, ale uvědomoval si spolu s dalšími literáty, jako Kristinou Pisánskou a Honoré Bovetem, například důležitost vojenských špehů. Nepřipadal mu nevhodný ani nápad, aby jako špióni byli zacvičováni členové jeho elitního šlechtického řádu.

Velkou citlivost při hodnocení literárních pramenů a jejich údajné okrajovosti ve vztahu k tak zvané velké politice prokazuje podkapitola 2.2: *Velikáni literatury: básníci a diplomaté* (počínaje s. 27): Martin Severýn se zde pouští do adekvátní komparace tvorby a aktivit zvoleného autora s Geoffreyem Chaucerem, Franceskem Petrarkou a Guillaumem de Machaut. V této souvislosti zaujme například rozpor Vyprávění mnichova z *Canterburských povídek*, kde proti původnímu textu Boccaciovu (nikoli Bocciacovu – což je jeden z mála překlepů v jinak pečlivém textu Martina Severýna) připojil zmínku o Petrovi z Lusignanu a dobytí Alexandrie.

Diplomant citlivě a vzhledem ke kulturní vzdálenosti časové i mentální analyzuje také roli a tvorbu Francesca Petrarky, jenž působil ve službách, „*kteří bychom dnešní terminologií nazvali diplomatickými*“ (s. 29). Rovněž díla autorů typu Guillaumea de Machaut a Eustacha Deschampe zhodnotil adekvátně, s osobitou invencí a v barvitě odstupňovanosti odpovídající vztahům k objednavatelům a mecenášům.

Podkapitola 2.3: „*Philippův styl diplomacie v kontextu (nejen) literárního odkazu*“ prokázala vytříbený historiografický a umělecký cit diplomanta pro vystižení významu politického a uměleckého působení osobnosti, u níž jsou tyto dvě složky činnosti jen obtížně oddělitelné. Philippe de Mézières totiž v průběhu svého života sehrál tři zásadní role: vojáka, diplomata a spisovatele. Jde o role nerozborně propojené. Philippe snil celý život o křížové výpravě: dvojí realizace jeho snu jej určitě nemohla naplnit upřímným uspokojením. Přepad

Alexandrie roku 1365 se dal jako drtivá kruciáta hodnotit jen s přimhouřením obou očí, bitva u Nikopole skončila porážkou (byť by bylo anachronismem hodnotit ji jako diskreditaci rytířských ideálů).

Martin Severýn z historiografického hlediska adekvátně analyzoval dva velké Philippovy kulturně-diplomatické projekty: jednak přenesení ve východní církvi drženého svátku Uvedení Panny Marie do Chrámu a jeho rozšíření v církvi západní a jednak ustanovení vlastního řádu *Ordo Nove Milicie Passionis Jhesu Christi*. Založení řádu je pozoruhodné hlavně v souvislosti s dopisem Richarda II., zavedení východního ritu je pravděpodobně vrcholem Philippova diplomatického umění, jež mu dopomohlo k významnému postu na francouzském královském dvoře a zajistilo mu pozici váženého rádce a intelektuála.

Motivace k rozšíření svátků, které doporučil francouzský král Karel přímlyvným psaním i císaři Karlu IV., je poměrně jasná: sblížení východní a západní církve a jejich sjednocení ke společně kruciátě. Při této příležitosti sepsal Philippe, nadaný značným dramatickým talentem, liturgickou hru. Poskytl k ní – alespoň na středověké poměry – nezvykle podrobný popis scénického provedení. Souhlasím s diplomantovým míněním, že Philippe de Mézières napsal jasný návod, jak vzbudit v divácích emoce a předat jim uměleckou výpověď konkrétní poselství o zázraku, jehož oživení může spasit západní církve, jež se v modlitbách k Panně Marii sjednotí s církví východní.

V této souvislosti bych rád diplomantovi při obhajobě položil otázku, vztahující se především k možnosti budoucího rozvíjení tématu: nakolik mu připadá možnost zkoumání divadelních her sepsaných či inspirovaných Philippem a ostatních představení 14.–15. století plodným polem pro výzkumy na poli kulturních dějin?

Další otázka, která prorůstá závěrečnými pasážemi diplomové práce, zůstane nejspíš bez dalšího podrobného bádání nezodpovězena. Jestliže Philippe de Mézières zažil svůj poslední diplomatický úspěch realizací sňatku anglického krále Richarda II. s dcerou francouzského krále Karla VI., zůstává záhadou, nakolik měla jeho poslední díla skutečný vliv na reálnou politiku obou znesvářených států. Přispěl nějak k úsilí o jejich usmíření a uskutečnění myšlenky na společnou křížovou výpravu?

V závěrečných pasážích práce se Martin Severýn věnuje rozboru *Dopisu Richardovi II.*, resp. *Epistre au roi Richard*, který zůstával na rozdíl od jiných Philippových děl poměrně dlouho ve stínu pozornosti tradičně laděných historiografů. Martin Severýn citlivě odlišuje poselství Philippova dopisu od skladeb typu *Baudouin de Sebourc* nebo *Bâtard de Bouillon*, jež prakticky smazávaly rozdíl mezi křížovou výpravou a čirým dobrodružstvím.

Na posledních stránkách práce Martin Severýn postihl zdařile celou složitost osobnosti Philippa de Mézières a jeho politických a křížáckých snah. Symbolická a takřka již proslulá meruňka, jež byla podle (autorem kriticky revidovaného) hodnocení Jacquese Le Goffa jediným pozitivním výsledkem křížových výprav, se autorovi diplomové práce rozkládá do široké škály barev a vůní. Ústřední roli v nich zaujímá touha po míru mezi křesťany, jež v pozdním středověku bývala nedílnou součástí křížáckých snů. Navozená otázka ohledně vlastního pohledu na osobní roli aktéra a autora pak nabízí lákavé podněty do budoucna.

Závěrem: Martin Severýn ve své diplomové práci prokázal, že si osvojil všechny zásady kritické práce historika-medievisty. Vhodně zvolil širokou škálu literatury v několika jazycích, využil ji, navázal na ni a mnohdy k ní zaujal zdravě kritické stanovisko. K literárním textům 14. století přistoupil jako ke specifické kategorii historických pramenů, tedy citlivě, s ohledem na jejich umělecký a imaginární charakter a s tvůrčí invencí. Diplomová práce Martina Severýna splňuje ve všech ohledech nároky kladené na tento typ kvalifikačních prací, v mnohých aspektech je i překračuje. Rád ji proto doporučuji k obhajobě a navrhuji po zodpovězení otázek a po reakci na podněty vznesené během obhajoby hodnocení výborně.